

УДК 021.6:004.63:340.136

Оксана Желай,

мол. наук. співроб. НЮБ НБУВ

БІБЛІОТЕКА ТА ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСИ: ПРАВОВІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЇ

У статті йдеться про необхідність юридичних змін у співпраці бібліотек та інтернет-ресурсів, зокрема надання певних повноважень бібліотечним аналітичним підрозділам щодо кумуляції та аналізу ресурсів нових медіа, включення їхніх матеріалів у бібліотечний інформаційно-аналітичний продукт для інформаційного супроводу суспільно значущих процесів, активізації інформатизації і гідної репрезентації України у світовій мережі завдяки традиційним і новим формам бібліотечного сервісу.

Ключові слова: інтернет-ресурси, нові медіа, мережеві видання, бібліотечний інформаційно-аналітичний продукт, вільний доступ, авторське право.

Цифровий світ, що невинно змінюється, дедалі тісніше взаємодіє з різними сферами людського буття. Щоденно створюється значний масив інформації (за останні два роки створено 92 % всієї наявної у світі інформації), ведеться активний обмін цифровими ресурсами за допомогою різних інструментів, збільшується коло учасників глобальної мережі. Згідно з дослідженнями компанії InMind, у I кварталі 2013 р. в Україні було 19,3 млн інтернет-користувачів у віці 15 років і старше. 19,3 млн – це понад 50 % населення у віці 15 років і старше [11].

Значущість Інтернету усвідомлюють і громадяни, і організації, і уряди країн. Як наслідок – зростає рівень контролю в Інтернеті: державні структури, компанії, мікроспівтовариства, онлайн-видання, агрегатори контенту і навіть хакери прагнуть вирішувати, що користувачі можуть бачити й до чого мають право отримати доступ.

Проблеми доступу до цифрових ресурсів привертала увагу на всіх етапах розвитку Інтернету. Проблемами питання використання цифрових ресурсів розглядали у своїх роботах П. Гінспарг, С. Харнад, В. Брижко, В. Горобцов, В. Наумов, Т. Корольова, Т. Ярошенко, М. Сенченко. Питання взаємодії ресурсів Інтернету й бібліотек висвітлювали у своїх працях науковці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (НБУВ) Н. Вітушко, О. Бодак, Є. Голодрига та ін.

Бібліотеки – сучасні інформаційні центри, які тісно вбудовані в новітні

інформаційно-комунікативні потоки і відіграють у них важливу роль. Стрімкий розвиток цифрового світу впливає на роботу бібліотечних установ, трансформує інформаційно-бібліотечні функції. Тому цілком закономірно, що разом з розширенням можливостей бібліотечного сервісу перед бібліотеками постають проблеми й завдання, які виникають у всесвітній мережі і зачіпають інтереси всіх учасників інтернет-середовища.

Так, у 1995 р. було запроваджено проект відкритого доступу до бібліотечних архівів JSTOR з метою сприяння новим зв'язкам серед науковців з різних країн. Сьогодні база містить близько 1400 найменувань академічних журналів, а віднедавна налагоджено сервіс електронного доступу до наукових книг. Придбання однієї статті з бази JSTOR для приватного користувача коштуватиме в середньому 10 дол. Враховуючи, що для нормального вивчення певної ідеї однієї статті вкрай мало, приватний користувач практично не має фінансової змоги працювати з подібними сервісами. У 2011 р. набула широкого розголосу справа А. Шварца, зокрема за викрадення понад 4 млн наукових статей із цифрового архіву Jstor (через мережу Масачусетського технологічного університету). Наукові статті А. Шварц зберігав для того, щоб завантажити їх для вільного користування в Інтернеті.

Будучи талановитим програмістом (працював у проекті Open Library, «Вікіпедії», Гарвардському університеті), А. Шварц усе ж сконцентрувався на «звільненні інформації»: він «усю свою енергію спрямовував на вирішення таких проблем, як мережевий нейтралітет, реформа авторського права й інформаційна свобода», – зазначив автор статті у Wired. А. Шварц неодноразово підкреслював, що інформація – це сила, тому вона має поширюватися, бути доступною якомога більшій кількості людей.

Цікаво, що наприкінці того ж року JSTOR уперше відкрив індивідуальний доступ до архіву.

Лідер з упровадження інновацій в українській освіті, НаУКМА, у вересні 2011 р. передплатила один з десяти підрозділів JSTOR–Arts&SciencesI за фінансової підтримки Європейського Союзу. Щодо інших дев'яти підрозділів, то на сайті Могілянської бібліотеки пояснили: «На жаль, щодо всіх колекцій не плануємо найближчим часом. Це фінансово невідомо, і ця одна колекція теж коштує недешево. Ми передплатили найпопулярнішу» [7].

Тож проблеми вільної конкуренції у сфері поширення інформації, зокрема бібліотеками, очевидні; питання відкритого доступу до інформації потребують вирішення.

Між тим, за умови вироблення стратегії відбору з інформаційного простору, збереження й використання інформаційних ресурсів бібліотеки можуть відігравати суспільно значущу роль концентрації необхідних інформаційних ресурсів, стати бар'єром для негативних інформаційних впливів, гарантом забезпечення вітчизняного інформаційного суверенітету.

Бібліотечна система України тісно взаємодіє з вітчизняними та зарубіжними інформаційними ресурсами в соціально-культурному всесвітньому просторі завдяки Інтернету та іншим сучасним технічним засобам. Вона забезпечує акумуляцію суспільно значущих інформаційних масивів, їх структурування, упорядкування і суспільне використання. Розвиток інформаційно-аналітичних функцій у системі бібліотечного обслуговування підвищує ефективність повного використання якісної, релевантної і своєчасної інформації/знань у всіх суспільно важливих галузях суспільства й задоволення інформаційних потреб конкретних категорій користувачів. Адже, як зазначають дослідники, у процесі генерації інтелектуально-інформаційних ресурсів важливо зважати, що інформація і знання, розміщені в них, без урахування реальних інтересів користувачів стають мертвим капіталом [8, с. 5].

Практика демонструє ефективність розвитку бібліотечного інформаційно-аналітичного виробництва як важливого засобу введення в суспільний обіг матеріалів бібліотечних фондів, розвитку інформатизації, а вироблення інформаційно-інтелектуальних бібліотечних продуктів дає змогу якісніше обслуговувати користувачів бібліотек, швидко реагувати на зміни в їхніх запитах, удосконалювати форму представлення виробленого продукту: у паперовій формі чи на електронних носіях.

Інтернет – важливий сегмент бібліотечної практики, зокрема для створення бібліотечного інформаційно-аналітичного продукту. Певний досвід роботи в цьому напрямі мають Служба інформаційно-аналітичного забезпечення (СІАЗ) і Національна юридична бібліотека (НЮБ) НБУВ. З метою забезпечення високої якості продукованого бібліотечними підрозділами аналітичного матеріалу його критеріями стали повнота, достовірність і релевантність інформації при оперативному її опрацюванні; додавання логічно викладених думок, висновків чи прогнозів. Повнота й достовірність забезпечується насамперед достатнім обсягом матеріалу з теми дослідження і зіставленням фактологічного матеріалу. Ці вимоги досягаються завдяки застосуванню передових методів моніторингу, використанню новітніх комп'ютерних технологій та електронних ресурсів.

Ще одна важлива вимога до бібліотечного інформаційно-інтелектуального продукту – дотримання правових норм співпраці в інтернет-просторі. Законодавством України створено правове поле для учасників інтернет-простору, але, як показує і вітчизняний досвід, і зарубіжний, у цій стрімко оновлюваній царині виникають певні ситуації, які потребують осмислення, нових домовленостей, законодавчих ініціатив і правового вдосконалення. Зокрема, потребують певної координації правила передруку інформації з інтернет-видань. Ця ресурсна база дає змогу СІАЗ і НЮБ забезпечувати оперативність, об'єктивність, різносторонність в інформаційному обслуговуванні користувачів бібліотеки завдяки аналізу великих обсягів нової інформації, яка під час обробки може копіюватися, сортуватися, класифікуватися, цитуватися тощо. Передрук із вказанням першоджерела – закріплена законодавством норма [1]. Ю. Стець, народний депутат України, член Комітету з питань свободи слова та інформації ВР говорить: «Якщо видання передрукувало матеріал і вказало першоджерело, то, очевидно, жодних питань до нього бути не може. Інакше вийде, що будь-яке посилання на Бі-бі-сі, Євроньюз або Нью-Йорк Таймс може стати причиною позову» [9]. Право на вільне одержання, використання, поширення й зберігання відомостей, необхідних для реалізації своїх прав, свобод і законних інтересів, здійснення завдань і функцій, забезпечується ст. 5 Закону України «Про інформацію» [2]. Правила доступу до інформації в Україні також регулюються Законом України «Про інформацію», за яким усім суб'єктам інформаційної діяльності (громадянам України) надається доступ до відкритої архівної, статистичної, бібліотечної та іншої інформації. Законом також передбачено, що право доступу може надаватися особам, яким інформація потрібна для виконання професійних обов'язків.

Наразі спостерігається велике розмаїття умов використання інформації мережевими виданнями. Інформаційні агентства Інтерфакс-Україна (<http://ua.interfax.com.ua/>), «Українські Новини» (<http://un.ua/>), УНІАН (<http://www.unian.net/>), Reuters (<http://ru.reuters.com/>), сайти «Компьютерное обозрение» (<http://ko.com.ua/>), «Фокус» (<http://focus.ua/>), «Український тиждень» (<http://tyzhden.ua/>), Урядовий кур'єр (www.ukurier.gov.ua) і багато інших забороняють передрук без попередньої згоди редакції. Такий засіб досить суперечливий. На перший погляд, усе логічно – видавництва хочуть, щоб тексти, що їм належать, працювали виключно на них. Проте Інтернет – це сфера, де цитування безпосередньо пов'язане з відвідуваністю. Вважається, що наявність (і кількість) гіперлінків – один з важливих факторів, що впливають на місце сайту

в пошукових результатах. Чим більше лінків веде на ресурс, тим краще. До того ж користувачі, що поважають себе, послухаються і не використовуватимуть матеріал без дозволу. Але звертатися за дозволом раз-по-раз їм набридне. Інтернет величезний, завжди є альтернатива. Видання-оригінал просто перестануть цитувати.

Серед інших затверджених деякими виданнями особливих умов – заборона копіювати цілої статті, дозволяється цитувати лише якусь частину; вимога вказати джерело в тілі тексту; вимога ставити гіперпосилання в першому-другому абзаці; вимога вказати посилання особливим шрифтом і кеглем:

– «Новый регион» (<http://www.nr2.ru/>). «Допускается цитирование материалов NR2.Ru без согласования с © News Agency NR2 NEW RUSSIA L. P. и Щетининым А. К. не более 50 % от объема оригинального материала, с обязательной прямой гиперссылкой на страницу, с которой материал заимствован. Гиперссылка должна размещаться непосредственно в тексте, воспроизводящем оригинальный материал NR2.Ru, до или после цитируемого блока»;

– «Чернігівський монітор» (<http://monitor.cn.ua/ua>). «Використання матеріалів monitor.cn.ua дозволяється за умови посилання. Для інтернет-видань обов'язковим є гіперпосилання на monitor.cn.ua, відкрите для пошукових систем. Посилання та гіперпосилання повинні міститися виключно в першому чи в другому абзаці тексту»;

– «Чернівці. Коментарі» (<http://chernivtsi.comments.ua>). «При відтворенні або цитуванні статей, опублікованих на Інформаційно-аналітичному порталі «КОМЕНТАРІ:» (comments.ua), вказівки імені авторів та джерела обов'язкові. Інтернет-ресурсам заборонено цитувати й відтворювати текстові матеріали Інформаційно-аналітичного порталу «КОМЕНТАРІ:» (comments.ua) без вказівки активного гіперпосилання на www.comments.ua (не закритим від індексування пошуковими системами) безпосередньо в тексті новини, не нижче другого абзацу, а також вносити зміни в тексти без письмового дозволу редакції порталу»;

– «Бізнес» (<http://www.business.ua/>). «Перепечатка и иное использование материалов газеты “БИЗНЕС” (которые размещены в разделах сайта “Защита бизнеса”, “Введение в бизнес”, “Трибуна”, “Архив”, “Свежий номер”) без письменного разрешения Издательства не допускаются... Если разрешение получено, при использовании материалов необходимо соблюсти нижеследующие условия: 1. Текст статьи приводится без сокращений, изменений и исправлений. 5. Название газеты “БИЗНЕС” как в теле статьи, так и в ссылке дается исключительно

прописними буквами с использованием шрифта TIMES NEW ROMAN и не менее чем 8 кеглем. 6. Печатные средства массовой информации направляют в редакцию газеты “БИЗНЕС” один экземпляр своего издания, в котором использовались материалы газеты “БИЗНЕС”, в течение недели с момента выхода издания в свет по почте);

– AIN.UA (<http://ain.ua>). «При использовании материалов сайта обязательным условием является наличие гиперссылки в пределах первого абзаца на страницу расположения исходной статьи с указанием бренда издания AIN.UA (например, как сообщает AIN.UA)»;

– «Коммерсантъ-Украина» (<http://www.kommersant.ua>). «При публикации части произведения (менее 30 %) согласие издательского дома не требуется, но при этом в обязательном порядке должны быть соблюдены пп. 8–9 настоящих Правил. 9. При полном или частичном цитировании произведения на сайте-републікаторе обязательна вводка (лид) следующего вида: для статьи (заметки, информации, новости и т. п.): Как сообщает «Коммерсантъ-Украина» в публикации <оригинальное название нашего материала в виде прямой гиперссылки на него> <Текст нашей публикации> <Автор (авторы)> для интервью: Как сообщил в интервью газете «Коммерсантъ-Украина» <оригинальное название интервью в виде прямой гиперссылки на него> <должность, имя, фамилия интервьюируемого> <Текст интервью> <Автор (авторы)>».

Заборона використання повної версії статті – доволі спірна норма. Напевно, сайти-правовласники розраховують, що читач захоче прочитати матеріал до кінця і тоді перейде на джерело. Але звідки він дізнається, що є більш повна версія? Щоб дотриматися цієї норми, суб'єкту-відтворювачу треба викинути пару абзаців чи речень. Тим самим, можливо, спотворивши логічний ланцюг і зіпсувавши текст. При цьому з матеріалу можуть бути викинуті «зашиті» в нього вказівники на оригінал (як повідомив «...» N; відзначив N у розмові з кореспондентом «...» тощо). Деякі видання («Бізнес», наприклад), навпаки, наполягають на збереженні повної оригінальної версії матеріалу.

Щоб користувачі асоціювали текст із його джерелом, посиланню вкрай важливо бути згори. Оскільки більшість людей уважно читає лише початок статті, а далі пробігають її «по діагоналі». Тому майже всі видання вимагають ставити посилання в першому абзаці. Для републікатора завдання не важке, але йому доводиться жертвувати логічно-естетичним виглядом матеріалу. Утворюються недоречні й громіздкі конструкції, наприклад через вимоги сайту «Коммерсантъ-Украина» «При полном или частичном цитировании произведения на сайте-републікаторе

обязательна вводка (лид) следующего вида: для статьи (заметки, информации, новости и т. п.): Как сообщает «Коммерсантъ-Украина» в публикации <оригинальное название нашего материала в виде прямой гиперссылки на него> <Текст нашей публикации> <Автор (авторы)> для интервью: Как сообщил в интервью газете «Коммерсантъ-Украина» <оригинальное название интервью в виде прямой гиперссылки на него> <должность, имя, фамилия интервьюируемого> <Текст интервью> <Автор (авторы)>».

Урізноманітнення інтернет-виданнями вимог охорони авторських прав має правове підґрунтя – згідно зі ст. 21 Закону України «Про авторське право та суміжні права» автор або інший правовласник може встановлювати власні правила, зокрема заборонити використання об'єктів. Проте, на думку юриста Української асоціації видавців періодичної преси А. Сафарова, у випадку, якщо правила порушують інші положення ст. 21, які у випадку, якщо правила порушують інші положення Закону України, вони будуть недійсними. До того ж, зауважує А. Сафаров, відповідальність за недотримання такої екзотичної умови, як особливий шрифт посилання, не передбачена. Адже ця умова не є якимось використанням об'єкта авторського права [3].

«Інтернет-видавець може встановити більш суворі правила цитування і републікації, ніж передбачено законом, але їх невиконання, якщо дотримуються загальні умови, передбачені ст. 21–25 Закону України «Про авторське право та суміжні права», на нашу думку, не буде порушенням авторського права. Формально, користь від таких правил – нульова», – зазначає юрист Ю. Скочило (адвокатська компанія «Наталія Субота і партнери» [3].

Утім, навіть той факт, що більшість сайтів не зареєстровані як ЗМІ і не є юрособами (це просто домени), вони мають право відстоювати свої інтереси, навіть у суді. «Законодавство загальне для всіх, і в цьому випадку будуть використані норми Конституції України, Цивільного кодексу України, Закону України «Про авторське право та суміжні права» і того процесуального закону, який буде регулювати цей вид спору і відповідний суд (загальна юрисдикція, господарський суд)», – коментує цей нюанс А. Сафаров.

Для затвердження нових правових підходів у роботі аналітичних підрозділів бібліотек та їхньої співпраці з мережевими медіа варто здійснити певні кроки. Потребує узгодження норма ст. 21 Закону України «Про авторське право та суміжні права», згідно з якою правовласник може спеціально заборонити використання інформації зі статусом *вільної для*

використання із зазначенням імені автора. Ідеться, зокрема, про вільне відтворення в пресі, публічне виконання чи публічне сповіщення попередньо опублікованих у газетах або журналах статей з поточних економічних, політичних, релігійних і соціальних питань.

Для запобігання порушенням авторських прав буде доцільним вироблення шаблону головної сторінки для всіх інтернет-сайтів щодо місця розташування інформації про умови співпраці зі споживачами. Наразі існує багато варіантів назв цієї рубрики: *умови передруку; умови співпраці; правова інформація; правила копіювання* тощо. До речі, значна кількість інтернет-видань розміщує таку інформацію не в окремій рубриці, а внизу на головній сторінці – це дуже зручний варіант, оскільки користувач легко знаходить умови співпраці.

У разі розміщення онлайн-виданнями на своїх сторінках передруку, необхідно зрозуміле й чітке оформлення гіперпосилання на оригінал. Частіше посилання стоїть наприкінці, маленьким шрифтом. Іноді – окремо від тексту пробілом, банером, списком матеріалів із цієї тематики, коментарями тощо. Поданий таким чином текст важко асоціювати з виданням-оригіналом і зрозуміти, чи власний це матеріал сайту, чи ні.

Зрозуміло, що правовідносини в інтернет-просторі потребують уточнення і законодавчих змін чи доповнень. Але, перш за все, сьогодні потрібно накреслити перспективи розвитку мережевих медіа в контексті інформатизації України, затвердження її позицій у світовій цифровій мережі. Як показує зарубіжний досвід і тенденції розвитку вітчизняного інтернет-простору, ринковий попит впливає на умови роботи цифрових мас-медіа та якість їхньої продукції. В умовах комерціалізації інтелектуального продукту електронні мас-медіа шукають нові форми прибутку. Заборона використання матеріалів інтернет-виданнями – це перші кроки на шляху монетизації контенту. Уже добре відомі видання можуть дозволити собі продавати свою продукцію. Проте це не завжди гарантія тривалого успішного життя онлайн-видань.

Так, директор відділу цифрового мультимедіа на каналі KING-5 TV у Сіетлі М. Брігс відзначає приклади американських успішних проектів, які розпочиналися лише як електронні ресурси й продавали контент, – це TexasTribune, ProPublica, California Watch. Він наводить приклад New York Times – на сьогодні газета має більше прибутків від читачів, ніж від реклами, і така ситуація стала можлива лише в цифрову еру (сайт New York Times, як відомо, має платний контент). «На нашому телеканалі – KING-5 TV – ми маємо прибуток із традиційної реклами, однак кожного року на ній заробляємо менше грошей, бо щороку менше людей дивляться

новини на телебаченні, але більше людей читають новини на веб-сайті, у смартфонах, через наші соціальні медіа-канали», – розповів М. Брігс.

Не поділяє оптимізму свого колеги директор Ройтерського інституту вивчення журналістики при Оксфордському університеті, редактор *Financial Times* Дж. Лойд. Він представляє протилежну позицію – на якісну журналістику недостатньо ринкового попиту. Дж. Лойд зауважив, що якраз минулого року *New York Times* мав невеликі прибутки, значно менші, ніж раніше. Це яскраво демонструє головну проблему якісної журналістики – на ній можна заробити мало грошей. «Справді якісні новини мають бути оточені іншим контентом, таким як розваги, скандальна журналістика, та іноді в таблоїдах легка еротика», – зазначив Дж. Лойд. Як аргумент він навів цифри тиражів газет у Великобританії. Щоранку британці читають 9 млн примірників газет, і сім із цих мільйонів – таблоїди (включаючи middle-market газети, такі як *Daily Mail* та *Daily Express*), наповнені розважальним контентом, а політичні теми там також подаються в супроводі пліток чи скандалів [5].

Проблеми щодо якості контенту простежуються і в українській медіа-сфері. Дані моніторингу шести загальнонаціональних видань за 2012 р., здійснюваного Інститутом масової інформації, демонструють, що українські медіа найчастіше порушують стандарти балансу думок, достовірності, а також повноти представлення фактів та інформації, водночас більшість публікацій подаються оперативно, точно й містять відокремлені від коментарів факти. Як показують дані аналогічних моніторингів регіональних видань, здійснюваних Українським освітнім центром реформ, у середньому рівень дотримання стандартів журналістики в регіонах становить 55–65 %. Це означає, що часто споживач отримує неякісну, незбалансовану, неповну інформацію [4].

Таким чином, коло питань функціонування онлайн-видань обертається навкруги показника якості продукту, що вони продукують і репрезентують. Якісні й глибокі аналітичні матеріали потребують певних фінансових та інтелектуальних ресурсів. Вони вкрай необхідні суспільству й певним користувачам, але не є досить затребувані широким колом аудиторії.

У провідних країнах розвивається альтернативна модель мас-медіа – неприбуткова, яка, утім, у жодному разі не може бути субститутом традиційних моделей, але повинна бути важливою складовою в системі ЗМІ. У США така модель є поширеною – там нараховується близько 75 неприбуткових медіа-організацій, що отримують 135 млн дол. річного фінансування.

Але за межами США ситуація зовсім інакша. У Європі дуже мало схожих неприбуткових журналістських організацій. Р. Олдройд, заступник Бюро розслідувальної журналістики в Лондоні, розповіла, що в Сполученому Королівстві таке бюро – унікальне. «Це дуже важлива модель журналістики, яка за межами США лише починає розвиватися, – вважає Р. Олдройд. – Щоб створити таке середовище, де б неприбуткові медіа могли вижити, треба проводити освітню роботу – і для держави, і серед аудиторії». У США неприбуткові організації мають особливий податковий статус, що полегшує їхнє існування, водночас у Британії законодавство в цьому плані жорсткіше [5].

У вітчизняному інформпросторі є подібні приклади. Зокрема, досить успішний проект «Історична правда», відкритий два з половиною роки тому інтернет-виданням «Українська правда». Сайт не платить гонорарів авторам, статті публікуються безкоштовно, оскільки важливішим для авторів є доступ до аудиторії, до якої вони «не достукаються» в інший спосіб – це люди, які цікавляться історією ХХ ст., у тому числі фахові історики, журналісти й редактори [10]. Умови реалізації проекту певним чином відповідають принципам Будапештської ініціативи відкритого доступу [12], що була проголошена під час конференції в Інституті відкритого суспільства в Будапешті 1–2 грудня 2001 р.

Відкритий доступ – безкоштовний доступ користувачів до онлайн-наукових публікацій із правом читати, завантажувати, копіювати, розповсюджувати, друкувати, шукати, посилатися на повнотекстові статті, використовувати їх для будь-яких інших законних цілей без фінансових, юридичних чи технічних бар'єрів, крім тих, що пов'язані з доступом до Інтернету. Єдине обмеження на відтворення й розповсюдження стосується копірайту – надання авторам права контролювати цілісність своєї роботи й права на посилання і цитування. Згідно з даними Інституту наукової інформації США, журнали відкритого доступу цитуються в три рази частіше, ніж підписні [6]. У 2006 р. Національний науковий фонд США виділив 12 млн дол. на гранти для дослідження питань загальнонаціонального і вільного доступу до інформації та електронних бібліотек. Ряду бібліотечних установ у США надається право вільного доступу до платних цифрових архівів.

Започаткований НБУВ у 2006 р. портал «Наукова періодика України» – приклад нового підходу у формуванні національних інформаційних ресурсів відкритого доступу.

У вітчизняному інформаційному просторі бібліотечна інформаційно-аналітична продукція, як і матеріали неприбуткових медіа-організацій,

вирізняється актуальністю, зваженістю, оперативністю. Маючи необхідну джерельну базу, значний досвід інформаційної роботи, професійний кадровий потенціал, доступ до ліцензійних світових інформаційних ресурсів, технічну базу, наукова бібліотека, зокрема її інформаційно-аналітичні підрозділи, співпрацюють з онлайн-сектором ЗМІ, кумулюють, структурують й аналізують мережеві матеріали, включають їх у бібліотечні інформаційно-інтелектуальні продукти для повноти висвітлення певних тем. Значна кількість матеріалів інтернет-видань у поєднанні з аналітичними статтями наукових співробітників бібліотечної установи допомагає дотримуватися балансу думок і достовірності, повноти представлення фактів, безпристрасності, компетентності. До речі, на сайті ТРК «Німецька хвиля» (Deutsche Welle) навіть в авторських колонках має бути присутньою думка, протилежна до думки автора.

Бібліотечно-інформаційна продукція, синтезована й мережевими матеріалами, задовольняє інформаційні запити широкого кола споживачів за допомогою сучасних засобів зв'язку і форм представлення: електронною поштою, на бібліотечному сайті, на паперових чи електронних носіях, у залах бібліотеки. Інформаційно-інтелектуальні матеріали через бібліотечний сайт репрезентують стан і досягнення України світовій спільноті.

Сьогодні поряд зі статичною інформацією – бібліотечним фондом документів – наукова бібліотека, співпрацюючи в мережі, створює динамічну інформацію – синтезовані інформаційні продукти, які, у свою чергу, формують документальний інформаційний потік для науково-інформаційного супроводу суспільно-практичної діяльності. Напрацювання НЮБ і СІАЗ НБУВ демонструють ефективність такої моделі інформаційно-бібліотечного сервісу, зокрема, у напрямі урізноманітнення функцій бібліотечного веб-сайту, в інформаційному обслуговуванні центральних і регіональних органів влади, міністерств і відомств, органів місцевого самоврядування, бізнесових кіл і громадських організацій. І співпраця бібліотек і мережевих медіа – важлива ланка функціонування такого напрямку бібліотечної діяльності. Для її подальшого розвитку потрібні узгодження норм і стандартів у роботі онлайн-видань, певні законодавчі ініціативи щодо вдосконалення функцій бібліотечних закладів.

Наразі для забезпечення прав усіх громадян на отримання інформації та активізації процесів інформатизації в Україні в учасників інтернет-простору, насамперед на державному рівні, повинно формуватись усвідомлення важливості розвитку неприбуткового сектору мережевих

медіа й надання певних повноважень бібліотечним структурам обробляти великі масиви інтернет-ресурсів. Аналіз інформаційного простору, кумуляція, обробка матеріалів мережевих медіа, включення їх в інформаційно-аналітичні бібліотечні продукти й забезпечення широкого кола споживачів потрібною саме для них інформацією/знаннями, а також різностороння і гідна репрезентація України у всесвітній мережі за допомогою сучасного інформаційно-бібліотечного сервісу – це важливі бібліотечні функції як відповідь на виклики сучасності, це ті функції, які опановані бібліотечними аналітичними підрозділами й добре себе зарекомендували. Вони мають бути сформовані в нову юридичну модель співпраці бібліотек і мережевих медіа. Інформаційно-аналітична робота бібліотечних установ має загальнодержавне значення і повинна ґрунтуватися на принципах спільного використання накопичених знань, що відповідають Будапештській ініціативі відкритого доступу.

Список використаних джерел

1. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 23 груд. 1993 р. [Електронний ресурс] : офіц. веб-сайт Верховної Ради України // Відом. Верховної Ради. – 1994. – № 13. – Ст. 64. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=3792-12>. – Назва з екрана.
2. Про інформацію : Закон України від 2 жовт. 1992 р. [Електронний ресурс] : офіц. веб-сайт Верховної Ради України // Відом. Верховної Ради. – 1992. – № 48, – Ст. 650. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2657-12>. – Назва з екрана.
3. *Шевченко Т. С.* Авторське право в Інтернеті: копірайт проти копіпасту [Електронний ресурс] / Т. С. Шевченко // Сайт «Наталія Субота і партнери». – Режим доступу: <http://www.nsubota.com.ua/news/2011/04/07/410/>. – Назва з екрана.
4. *Чулівська І.* Інформація в українських ЗМІ: оперативна, точна, але неповна [Електронний ресурс] / І. Чулівська // Сайт Інституту масової інформації. – Режим доступу: <http://imi.org.ua/analytics/40178-informatsiya-v-ukrajinskih-zmi-operativna-tochna-ale-nerovna.html>. – Назва з екрана.
5. *Дорош М.* Чому важко продати якість [Електронний ресурс] / М. Дорош // Сайт «Телекритика». – Режим доступу: <http://osvita.mediasapiens.ua/material/17681>. – Назва з екрана.
6. *Королева Т. Д.* Открытый доступ как современная практика научной коммуникации [Електронний ресурс] / Т. Д. Королева. – Режим доступа: <http://lib.nuos.edu.ua/files/Korolyova.pdf>. – Загл. с екрана.

7. *Голуб А.* Піратство заради науки [Електронний ресурс] / А. Голуб // Сайт «Медіаграмотність». – Режим доступу: <http://osvita.mediasapiens.ua/material/14712>. – Назва з екрана; Сайт бібліотеки Києво-Могилянської академії. – Режим доступу: <http://kmalibrary.wordpress.com/2011/09/07/jstor-%D0%B2-%D0%BC%D0%BE%D0%B3%D0%B8%D0%BB%D1%8F%D0%BD%D1%86%D1%96/#comments>. – Назва з екрана.

8. *Винарик Л. С.* Роль информационных технологий в управлении административными регионами / Л. С. Винарик, А. Н. Щедрин. – Донецк, 1995. – 30 с. – (Препр. доклада НАН Украины, Институт экономики промышленности).

9. *В. Сьюмар:* За позовом банку «Союз» щодо передруку новини може стояти спроба рейдерського захоплення ЗМІ [Електронний ресурс] // Сайт Інституту масової інформації. – Режим доступу: <http://imi.org.ua/news/40639-syumar-za-rozovom-banku-soyuz-schodo-peredruku-novini-moje-stoyati-sproba-reyderskogo-zahoplennya-zmi.html>. – Назва з екрана.

10. *Дорош М.* Сучасна аудиторія сама пише, сама читає? [Електронний ресурс] / М. Дорош // Сайт «Телекритика». – Режим доступу: <http://osvita.mediasapiens.ua/material/17812>. – Назва з екрана.

11. В Україні 19,3 млн користувачів інтернету у віці 15+ [Електронний ресурс] // Сайт Watcher. – Режим доступу: <http://watcher.com.ua/2013/02/2-5/v-ukrayini-19-3-mln-korystuvachiv-internetu-u-vitsi-15/>. – Назва з екрана.

12. Будапештская инициатива «Открытый доступ» [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.soros.org/openaccess/translations/russian-translation>. – Загл. с экрана.